

Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s.r.o.
Hekrova 805, Praha 4 - Háje, tel.: 267 913 634
www.pvsps.cz, e-mail: info@pvsps.cz

BAKALÁŘSKÁ A DIPLOMOVÁ PRÁCE

**informativní text pro studující Bc. a NMgr. studia na
Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Cíl a povaha závěrečných prací

Závěrečné bakalářské a diplomové práce umožňují ověřit vědomosti a dovednosti, které studující získali v průběhu studia a jejich schopnost používat je pro řešení odborných teoretických i praktických problémů vymezených oborem studia. V bakalářské práci má student/ka prokázat, že je schopen/a zpracovat zadané téma, ovládá odborný způsob vyjadřování, zvládá práci s informacemi, s odbornými prameny a literaturou. Obhajoba bakalářské práce je součástí státní závěrečné zkoušky po tříletém bakalářském studiu, obhajoba diplomové práce je nedílnou součástí státní závěrečné zkoušky v magisterském studijním programu. Sepsáním těchto prací studující *prokazují schopnost samostatného tvůrčího zpracování vybraného tématu* na požadované obsahové a metodologické úrovni.

Typy bakalářských prací:

- **práce teoretická** (zkoumající problém z hlediska historického i současného, srovnání a analýza teorií, názorů, přístupů a poznatků, vlastní názory),
- **práce teoreticko - empirická**, do níž jsou pojaty vlastní zkušenosti studenta/studentky a/nebo vlastní průzkumné šetření (teoretický přehled, a vlastní zkoumání např. na základě ankety, dotazníku, dokumentovaných rozhovorů). V bakalářské práci jde zpravidla o předběžné orientační šetření, které může vyústit do výzkumu v pozdější diplomové práci,
- **případová studie** s teoretickým úvodem do problému, o němž se ve studii pojednává; následuje vlastní analýza.

Typy diplomových prací:

- **práce teoretická** (důkladné zpracování problému z hlediska jeho historického vývoje, současného stavu vědomostí, srovnání přístupů, analýza, podrobná a úplná literární dokumentace),
- **práce výzkumná** (vychází z teorie, jádrem je vlastní metodologicky korektní empirické zkoumání, shromáždění validních výsledků a jejich analýza)
- **práce teoreticko - empirická** kombinuje teoretické zpracování s vlastní zkušeností prezentovanou např. jako kazuistiky doplněné důkladnou analýzou.

Volba tématu závěrečných prací

Téma závěrečné práce volí studující z vědních disciplín vyučovaných ve studijním oboru PVŠPS. Lze volit i témata, která souvisejí i s problematikou praxe studentů. Vybraná témata vypisují (interní i externí) učitelé vysoké školy. Pokud si student/ka z této nabídky školy zvolí, bude mít zpravidla vedoucího práce v osobě učitele, který toto téma vypsál. Druhou možností je *vlastní volba tématu práce*. Učitelé jsou v kapacitě vedení prací limitováni, takže může nastat situace, kdy nebudou moci vedení práce přijmout. Lze proto doporučit, aby studující výběr tématu neodkládali.

Volbu tématu je vhodné pečlivě uvážit. Při zpracování bakalářské práce je možné pokračovat v prohlubování tématu ročníkové práce, pokud to doporučí vyučující, který ročníkovou práci posuzoval.

Při volbě tématu diplomové práce je otázkou, zda studující prohloubí téma, které již dříve zpracoval, či uchopí zcela novou tematiku. Chce-li prohloubit téma bakalářské práce, nestačí její pouhá úprava, nebo pouhé rozšíření původního textu, ale text diplomové práce je třeba zpracovat na úrovni vyžadované u tohoto druhu prací. *Při zpracování diplomové práce je možné použít maximálně třetinu textu práce bakalářské.*

Volba je snadnější v případě, kdy jsou témata studentovi či studentce již částečně známá z předchozího studia nebo z praxe; tato volba by neměla být pokusem o řešení soukromých problémů. Nedoporučuje se zpracovávat téma, ke kterému je krajně obtížné sehnat prameny a odbornou literaturu. O pramenné základně bakalářské či diplomové práce by měli mít studující alespoň částečný přehled již při zadání práce. Odpovědnost za vyhledávání pramenů a literatury nelze delegovat na vedoucího práce.

Zvolené téma by mělo mít *jasný a srozumitelný název*, z něhož by měl být *patrný problém, který se bude v práci řešit* (nevhodné jsou příliš obecné názvy připomínající kapitoly ze základních učebnic, názvy neúměrně dlouhé a víceznačné). Před rozhodnutím a domluvou s vedoucím práce by měl/a student/ka zpracovat stručnou osnovu, která poskytuje informaci o tom, zda má zřetelnější představu o obsahu i rozsahu budoucí práce. U výzkumně orientovaných prací je potřeba zvolit tematiku, kterou lze vhodnými metodami empiricky zkoumat. Volbu tématu je možné konzultovat s vyučujícími podle jejich odborného zaměření.

Žádost o schválení tématu

Žádost o schválení tématu jak bakalářské, tak diplomové práce se podává na studijní oddělení PVŠPS na předepsaném formuláři *Zadání tématu bakalářské/diplomové práce*. **Zadání tématu prací, které budou obhajovány na jaře, je nutné odevzdat do 30. června předchozího roku. Zadání tématu prací, které budou obhajovány na podzim, je nutné odevzdat do 31. října předchozího roku.**

Žádost o schválení tématu bakalářské i diplomové práce obsahuje následující údaje:

- a) identifikaci autora/ky žádosti: jméno, příjmení, kontaktní adresu, e-mail, telefon,
- b) název práce,
- c) cíl práce a stručné zdůvodnění volby tématu včetně stručné charakteristiky práce a jejího zaměření (zda jde např. o práci teoretickou, výzkumnou, teoreticko empirickou - a na jaké problémy bude zaměřena),
- d) předběžnou osnovu obsahující názvy hlavních kapitol (tématických celků), které diplomant/ka hodlá zpracovat; z osnovy by mělo být zřejmé budoucí použití základních badatelských postupů (zvláště u výzkumných prací se doporučuje uvést cíl výzkumu,

zamýšlený výzkumný vzorek a terén výzkumu, je vhodné uvést metody či techniky, které hodlá student/ka použít),

- e) vztah navrhovaného tématu se studovaným oborem,
- f) výběr ze základní literatury k vybranému tématu práce; literatura je uváděna podle citační normy (doporučuje se uvést nejméně 5 titulů; slovníky a encyklopedie se v žádosti neuvádějí); pokud bude literatura uvedena nedbale či její uvedení nebude v souladu s normou, bude přihláška vrácena k dopracování,
- g) informace o případných konzultacích a podpis vyučujícího, který osnovu schválil. Pokud bude vedoucí práce vybrán/a z osob, které nejsou členy pedagogického sboru PVŠPS, studující včas podá *žádost o schválení vedoucí/ho diplomové práce* a po jejím schválení upozorní studijní oddělení, aby s tímto vyučujícím byla uzavřena příslušná smlouva.
- h) Veškeré žádosti musí být opatřeny datem podání a podpisem žadatele.

Žádost o schválení tématu po projednání stvrzuje rektor či prorektor pro studium (nebo jiný pověřený člen vedení školy) svým podpisem, kterým současně buď potvrdí nebo určí vedoucího, ev. konzultanta diplomové práce. Kromě vedoucího práce je možno bakalářskou nebo diplomovou práci po dohodě konzultovat i s několika odborníky na danou problematiku. Na rozdíl od vedoucího práce nezavírá vysoká škola s konzultanty smlouvu o honorovaných službách.

Je-li formulace tématu bakalářské nebo diplomové práce nepřesná, příliš široká či příliš úzká, odtaziťatá, či s oborem studia souvisí jen okrajově, je žádost vrácena studujícímu k dopracování či k přeformulování. Žádost se rovněž vrací k přepracování či k doplnění, pokud neobsahuje doporučené náležitosti (přepracovanou verzi studující zpravidla předkládá studijnímu oddělení do 10. července/10. listopadu).

Podepsaný formulář „Zadání bakalářské práce“ nebo „Zadání diplomové práce“ je uložen na studijním oddělení¹. Téma práce je po schválení závazné. Návrh na jiné téma možno provést pouze formou podání nové žádosti, kterou studující řádně odůvodní.

Zpracování bakalářské a diplomové práce

Citační normy

Po schválení tématu závěrečné práce se diplomant/ka seznámí s knižní a časopiseckou literaturou včetně elektronických databází vztahujících se k tématu. Je vhodné, aby si zpracoval/a vlastní databázi se všemi potřebnými údaji. Z elektronických informačních zdrojů doporučuje PVŠPS zejména EBSCO, ProQuest, PsycINFO, JSTOR, Ovid a Google Scholar. Pro zpracování speciálních témat lze využít dalších odborných databází.

Veškeré bibliografické záznamy uváděné v závěrečných pracích je třeba zpracovat podle poslední státní normy o bibliografických citacích. I renomovaná vědecká nakladatelství

---

¹ Poznámka: formuláře jsou k dispozici i v elektronické verzi.

vydávající vynikající filosofická či vědecká díla mají v citacích chaos a dopouštějí se značného množství prohřešků proti normě. Norma se probírá v diplomovém semináři a předpokládá se i její bezpečné ovládní. Návody na hledání dokumentace o bibliografických záznamech tvoří zvláštní přílohu tohoto informativního textu².

Studium odborných pramenů a literatury

Při studiu odborných pramenů a literatury je vhodné si od počátku pořizovat přesné výpisky, záznamy a doslovné citace, pokud je diplomant či diplomantka hodlají použít (je třeba poznamenat si vždy i stránku příslušného pramene).

Studium odborných pramenů a literatury má přinést reprezentativní a co nejzvěrubnější informace o tom, jak je sledovaná tematika zpracovaná u nás i v zahraničí, z jakých filosofických, metodologických či vědních oborových hledisek, čeho již bylo dosaženo, co zůstává problémem - a na co je potřebné položit důraz. Studium pramenů a literatury nejen zpřesňuje představy o zpracování tématu, ale je vždy i podkladem k vypracování teoretických částí či metodologických východisek. Pokud lze v literatuře nalézt reference o výzkumech s podobným zaměřením, mohou se empirické výsledky srovnávat s výsledky vlastních výzkumů diplomantky či diplomanta.

Metodologicky orientované prameny a literatura poskytují cenné informace o tom, jakých postupů a metod lze pro zpracování diplomové práce použít.

Při zpracování teoretických východisek vychází autor/ka sice z literatury, ale zpracovává ji zcela samostatně. Samostatnost postupu by měla být patrná i v analytickém přístupu, který by měl převážet nad pouhou deskripcí. Důležité je i srovnání názorů jednotlivých autorů textů a vyvození vlastních závěrů. Při uvážlivém používání citací v textu, které dokreslují text diplomanta, *je třeba vždy přesně uvést literární či elektronický zdroj* (včetně příslušné stránky citovaného díla). Je vhodné si uvědomit, že *citace nemají nahrazovat vlastní autorský text*, ale pouze dokreslovat myšlenky autora/rky textu - a čtenář by se měl dozvědět, proč byla ta či ona citace do textu vložena.

Citace může být přímá a nepřímá. *Přímá citace je doslovná a je vždy označená uvozovkami*, způsob citování upravuje norma, která vylučuje jakoukoliv vlastní kreativitu v zacházení s citáty.

„Při psaní závěrečné práce si student, který svou práci odevzdá do 30.9. 2018, zvolí (po dohodě s vedoucím práce) způsob citací stávající (ČSN ISO 690 nebo Harvardský systém), nebo nově zavedený (APA). Citace v pracích odevzdaných po 1.10. 2018 budou již pouze podle citační normy APA.“

Při psaní odborných prací se necitují „učebnicové“ a „slovníkové“ poznatky a banality. *Nepřímé citace* pracují s texty zvolených autorů tak, že student/ka jejich ideje a koncepce stručně vyloží vlastními slovy. Tyto tzv. *parafráze* nesmí měnit myšlenku a záměr původního

---

² viz k tomu přílohu č. 2 tohoto textu.

autora, na kterého se student/ka odvolává. *U všech převzatých údajů je nutno uvést jejich původce*, což je základem etiky psaní odborných prací. Při odvolání se na názory autorů u citací pod čarou lze uvést viz (bez tečky před bibliografickým údajem, protože jde o rozkazovací způsob slovesa) nebo srv. (což je zkratka výrazu srovněj). Při používání cizích myšlenek a citátů je nezbytné nalézt vhodnou míru.

Ne každý údaj, který si diplomant poznamenal při studiu literatury, je vhodné v práci použít. Je nemístné, aby text bakalářské či diplomové práce neobsahoval žádná vlastní stanoviska a poznatky, a byl jen jakýmsi spojovacím můstkem myšlenek jiných autorů. Tím vzniká dojem, že diplomant či diplomantka nepracovali samostatně a nejsou schopni vlastního přístupu k dané problematice.

Při zpracování textu je přínosné na závěr každé kapitoly shrnout nejdůležitější myšlenky. Důležité je i celkové zhodnocení teoretických východisek tam, kde na ně navazuje výzkum diplomové práce.

Je nezbytné zdůraznit, že *eticky je zcela nepřijatelné opsat cizí dílo bez uvedení pramenů* - toto porušení vědecké etiky vede nejen k zamítnutí práce, ale i k *návrhu na vyloučení plagiátora/ky ze studia*. Tentýž případ ukončení studia nastává i v okamžiku, kdy je citace bez uvozovek vydávána za pouhou parafrázi, ale přitom jde o doslovné přepisy myšlenek cizích autorů a autorek či jejich stažení z webových stránek a nepřesné nebo nedostatečné citování.

Studující jsou povinni vycházet při zpracování bakalářské nebo diplomové práce *i z odborné zahraniční literatury* týkající se tématu práce (v libovolném cizím jazyce kromě slovenštiny, která se pojímá jako jazyk velmi příbuzný češtině, a tím nikoliv jako jazyk cizí).

Minimální požadavky na využití odborné zahraniční literatury v bakalářské práci jsou stanoveny takto:

- jedna knižní publikace nebo dva odborné články.

Minimální požadavky na využití zahraniční odborné literatury v diplomové práci:

- dvě knižní publikace (monografie, kolektivní monografie apod.) nebo
- tři odborné články nebo
- jedna knižní publikace a dva odborné články.

Pokud studující budou tyto požadavky ignorovat, bude jim text práce vrácen k dopracování.

Návaznost bakalářské a diplomové práce

Pokud diplomová práce navazuje na práci bakalářskou, je v PVŠPS chápána jako *přímé pokračování* práce bakalářské. Z toho vyplývá, že pokud student či studentka přejímá do diplomové práce části ze své práce bakalářské, nemusí je v diplomové práci citovat, neboť jde o jedno dílo. V **úvodní** části diplomové práce však musí uvést, že navazuje na práci bakalářskou, a musí v ní současně vypsát názvy těch částí bakalářské práce, z nichž v diplomové práci čerpá nebo jež přímo přejímá.

Do diplomové práce může student či studentka převzít libovolně rozsáhlé části práce bakalářské. Tyto části může dále rozpracovávat a všechny v nich citované zdroje může umístit do seznamu literatury. Přitom platí současně tři další normy:

- (a) Diplomová práce musí sestávat nejméně z 60 normostran (NS; 1 NS = 1800 znaků).
- (b) Z tohoto celku musí být minimálně 42 NS nového textu (tj. textu nepřejatého z bakalářské ani z žádné jiné předchozí práce studentů).
- (c) Diplomová práce musí sestávat minimálně z 51 NS, které nejsou přímými citacemi. Přímé citace mohou být rozmístěny v textu diplomové práce kdekoli, tj. jak v přejatých, tak i v nově vytvořených částech.

Příklady:

1) Student či studentka napíše tzv. „ryze teoretickou“ bakalářskou práci. Pokud s tím vedoucí diplomové práce souhlasí, může v diplomové práci navázat na práci bakalářskou empirickým výzkumem. V tomto případě může převzít do diplomové práce celou bakalářskou práci (jako teoretickou část práce diplomové). Musí k ní ovšem přidat nejméně 42 NS nového textu. Pokud tedy převezme z bakalářské práce 40 NS, musí mít práce diplomová minimálně 82 NS.

2) Student či studentka napíše bakalářskou práci, jejíž součástí je výzkum. Pokud byl tento výzkum při obhajobě kladně hodnocen, může se – po dohodě s vedoucím práce – rozhodnout, že ho replikuje nebo rozšíří. V bakalářské práci byl například výzkum realizován pouze s ženami, v diplomové práci bude realizován s muži. V tomto případě může do diplomové práce převzít nejen teoretickou, ale i empirickou část své práce bakalářské. (Opět ovšem musí vytvořit nejméně 42 NS nového textu.)

Je však nepřipustné provést *duplikaci* nebo *segmentaci dat*. Je tedy nepřipustné, aby obě práce vznikly na základě zpracování dat obdržených v jednom výzkumu, tj. ve výzkumu realizovaném v rámci práce bakalářské.

Výzkum v diplomové práci

Pokud je diplomová práce zaměřena na empirický výzkum, nebo je výzkum její integrální součástí, je třeba jasně vymezit jeho problematiku a vypracovat vlastní projekt výzkumu. Cílům výzkumu je podřízena tvorba hypotéz, volba přiměřených metod a technik, výzkumných vzorků a k základnímu sběru informací či údajů je možné použít i kombinaci různých technik, aby bylo možné získané údaje ověřovat, zpřesňovat a doplňovat. Při přípravě výzkumného projektu i jeho realizaci je třeba se řídit znalostmi z výzkumné metodologie a jejích možností.

Výzkum může být tzv. „základní“ či aplikovaný, kvalitativní či kvantitativní (možná je i kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu). Za výzkum nelze považovat pouhé

doplnění textu diplomové práce kazuistikami, z jejichž zpracování není jasné, o jaký vzorek respondentů se jedná, jak se získávala a zpracovávala data apod.

Pokud práce obsahuje vedle teoretického výzkumu i *empirický výzkum*, je žádoucí dodržet následující uspořádání:

Metodologický úvod či metodika výzkumu zpravidla obsahují následující údaje:

- a) Stanovení cíle/cílů a záměrů výzkumu.
- b) Vytýčení problémových okruhů zformulovaných do jednotlivých položek, otázek či hypotéz, které má být provedeno přesně, neboť závěrečné části výzkumu na ně odpovídají.
- c) Popis výzkumného vzorku respondentů a zdůvodnění jeho volby. Může být doplněn i přehledným znázorněním v grafech a/nebo tabulkách.
- d) Popis použitých výzkumných metod a technik spolu se zdůvodněním jejich použití. Celé znění, např. při použití dotazníku, nemusí být uvedeno v textu; je možné je zařadit do přílohy, na kterou lze v textu odkázat.
- e) Způsob zpracování získaného materiálu informuje o tom, jak se materiál vyhodnocoval, jakých kritérií se užívalo pro utřídění, škálování a zda či jakým způsobem se použily statistické metody atd.

Výsledky výzkumu je vhodné podat diferencovaně. Je možné je utřídít do podkapitol např. podle použitých metodik, podle jednotlivých tematických okruhů, podle fází výzkumu apod. Vlastní prezentace výsledků má zpravidla úvod, který daný úsek charakterizuje, pak následují získané údaje, jejich kvantitativní a kvalitativní vyhodnocení, analýza a interpretace. Přehlednosti napomáhají **tabulky a grafy**, které musejí **být očíslovány a opatřeny nadpisem** podle toho, co vyjadřují. *Tabulky a grafy* lze zařadit do textu nebo do příloh. Tabulky a grafy bez výkladu (komentáře) uváděných dat se v textu zásadně neuvádějí; pokud se v textu vyskytnou, klasifikují se jako chybné. Do části práce o výzkumu se již nekládají další a nové obecné teoretické úvahy o zkoumané problematice.

Závěr výzkumu má celkově shrnout dosažené výsledky a odpovědět na vytýčené úkoly či hypotézy. Je možné se zmínit i o možném využití výsledku výzkumu v praxi. Součástí výzkumu může být srovnávání získaných dat se závěry podobných publikovaných výzkumů nebo s obecnějšími teoretickými poznatky. Do výzkumné části práce je možné zařadit i *diskusní část* (subkapitolu), která se kriticky vyjadřuje k celkové problematice i k výsledkům získaným vlastním výzkumem. Diskuse se může zaměřit i na otázku zvolených technik, na rozsah zvoleného vzorku a může upozornit i na další problémy nad rámec práce, ale vyžadující řešení v budoucnosti.

Tyto zásady platí i pro *méně náročné šetření v bakalářské práci*. Liší se od výzkumu v diplomové práci tím, že v bakalářské práci může být menší rozsah souboru respondentů v kvantitativním šetření, šetření může být méně náročné a posuzování výzkumu bývá méně přísné.

Závěr bakalářské/diplomové práce

musí být na konci práce vždy. Shrnuje stručně jak podstatnou problematiku teoretické části, tak klady a nedostatky studentem provedené výzkumné části práce, její přínos pro daný obor, případně jak by mohl nebo měl vypadat další postup zkoumání v rámci příslušné specializace. Lze také uvést predikci, jak se bude podle názoru studenta v budoucích letech situace vyvíjet. V žádném případě se neuvádí obsah jednotlivých kapitol, např. První kapitola pojednává ....., druhá kapitola se zabývá .... . V závěru se nesmějí vyskytovat nové informace nebo fakta, o nichž nebyla v předchozím textu zmínka. Také se již neuvádějí odkazy na autory formou citací, protože – pokud je o některém autorovi v závěru nutná poznámka – odkaz na jeho práci byl uveden již v textu a jeho dílo je také zařazeno v literatuře za závěrem celé práce.

Etické aspekty výzkumné práce

Zpracování celé bakalářské nebo diplomové práce se řídí etickým kodexem, který zakazuje jakékoliv používání cizích textů bez uvedení zdrojů, z nichž byl text převzat. V textu závěrečné práce je nutné se zvlášť zabývat tzv. **etikou výzkumu**. Pokud diplomant/ka zpracovává soukromá životopisná data získaná od respondent/ů,ek/ je nutné opatřit si tzv. *informovaný souhlas s využitím získaných dat pro účely zpracování bakalářské či diplomové práce* (informovaný souhlas musí obsahovat stručné zdůvodnění využití dat, účel práce a informace o míře zveřejnění poskytnutých dat). Respondenti stvrzují informovaný souhlas svým podpisem. Vzhledem k tomu, že informovaný souhlas obsahuje identifikační údaje respondentů, není jej vhodné vkládat do textu práce; diplomant/ka však informované souhlasy předloží při závěrečné obhajobě práce příslušné komisi.

V textu obhajované práce je nutno *uvést informaci o tom, že autor/ka práce informovaný souhlas získal/a*; nejlépe je tuto pasáž situovat do úvodních subkapitol o metodice výzkumného šetření. Tímto upozorňujeme studující, že jakékoli využívání informací týkajících se respondentů bez jejich vědomí je možno považovat za neetické. Vzhledem k tomu, že ze zákona jsou veškeré bakalářské a diplomové práce veřejně přístupné k nahlédnutí, autor/ka mohou být v případě nedodržení základních pravidel se zacházení s důvěrnými daty o zkoumaných osobách předmětem žalob na ochranu osobnosti. Ze stejných důvodů je možné bakalářskou či diplomovou práci vrátit k úpravám či k přepracování.

V případě, že diplomant/ka zpracovává výzkum, je žádoucí respondent/y,ky/ informovat jak o průběhu získávání dat, tak o jejich využití. Pokud byla součástí informovaného souhlasu i dohoda o změně veškerých identifikačních údajů týkajících se respondentů, je nutné tuto dohodu dodržet a zároveň uvést v části textu týkajícího se popisu vzorku respondentů *informaci o změně osobních dat respondentů*.

Změny dat se zpravidla týkají změn příjmení a jmen respondentů; někdy se namísto jejich jmen a příjmení uvádějí pouhé zkratky. Místo data narození se uvede věk respondentů, upraví se nebo vynechají některá identifikační data (jména a příjmení sourozenců, rodičů, jejich zaměstnání, adresy apod.) tak, aby je lidé z jejich blízkého okolí nebyli schopni jednoduše

identifikovat. Tyto změny je vždy vhodné konzultovat s vedoucím práce, který by měl pomoci určit vhodnou míru úprav dat např. v kazuistikách. Je také vhodné citlivé kazuistiky uvádět v přílohách práce, protože pak lze text publikovat bez těchto příloh.

Obecné pokyny týkající se zpracování bakalářské a diplomové práce

V průběhu zpracování bakalářské a diplomové práce má studující právo na *konzultace s vedoucí/m práce*. Iniciativa k uskutečnění konzultací vychází od studujících, povinností vedoucího není ani upomínání, ani výzvy ke společným setkáním a k odborným diskusím. Na smluvené konzultace je vhodné přicházet s připravenými a promyšlenými otázkami a problémy. Konzultace si lze smluvit podle harmonogramu školního roku zpravidla ve vypsáném zimním a letním semestru a ve zkuškových termínech. Upozorňujeme na skutečnost, že pokud studující odevzdávají bakalářskou nebo diplomovou práci v srpnu, je vhodné si s předstihem domluvit, zda vůbec bude možné konzultovat s vedoucím práce v době dovolených. V měsíci červenci a srpnu nemají akademičtí pracovníci na vysokých školách povinnost vést konzultace ani provádět jiné výukové činnosti.

Vedoucí práce má právo odmítnout nedbale naskicované, nedokončené, gramaticky chybné a stylisticky nepropracované elektronické texty. I když se lze domluvit s vedoucím práce na elektronické komunikaci, zůstávají konzultace tváří v tvář velmi důležité a často nezbytné.

Při zadávání tématu práce je vhodné si uvědomit, že ne všichni vynikající experti a odborníci v terénu mají větší zkušenosti s vedením bakalářských či diplomových prací, neboť výborná znalost problematiky vědního oboru nemusí ještě znamenat pevné a jisté vedení při zpracování textu práce. V tomto případě je třeba nejen zvážit výběr vedoucího práce, ale někdy je třeba se tím pádem zcela samostatně věnovat studiu způsobů jak práci sepsat a zjistit si, jaké má mít veškeré formální náležitosti.

Plnou odpovědnost za odevzdanou práci nenese školitel či školitelka, ale vždy ji *v plném slova smyslu nese autor či autorka bakalářské nebo diplomové práce*. Tento princip platí i v případě, že autor či autorka bakalářské nebo diplomové práce bez rozmyslu přebírají nesmysly, hlouposti nebo nejasněné poznatky od tzv. autorit, protože součástí profilu vědecky myslícího badatele - absolventa vysokoškolského vzdělání - je i schopnost kritického posouzení a odstupu i k dílu jakýchkoliv jiných autorů.

Studenti jsou povinni předložit na vyžádání vedoucímu a oponentovi práce všechny materiály (dotazníky, testy atp.), které použili ve výzkumu, a všechna obdržená hrubá data. Vedoucí a oponent musí mít rovněž možnost osobně se setkat – alespoň v principu – se zkoumanými osobami.

Pokud se student/ka přihlásí vedoucímu práce v nedostatečném předstihu před vypsáním termínem odevzdání práce, takže text práce již není možné zásadně upravit či přepracovat, má vedoucí plné právo odkázat student/tku na další termín obhajoby. To platí i tehdy, pokud **vedoucí práce doporučí pozdější termín, protože shledá práci nedostatečnou**. V tom případě má student/ka právo práci obhajovat před zkušební komisí i s tím, že před ní předstoupí se

záporným či zápornými posudky. V případě, že práci neobhájí, bude další termín považován za reparát se všemi důsledky.

Na podkladě studia pramenů, sekundární literatury, informačních zdrojů a dokumentů (a po případném provedení výzkumu) zpřesní studující strukturu své práce (rámcově byla navržena již v žádosti o schválení tématu) a její rozdělení do jednotlivých kapitol a subkapitol, jejichž názvy lze i dodatečně v průběhu vypracovávání práce upravovat.

Pro vlastní vypracování textu je vhodné si sestavit podrobnější osnovu, neboť ta pomáhá lépe organizovat práci, utřídit fakta, logicky argumentovat a rozvíjet myšlenky. *Osnova* nedovoluje opomenout podstatné části a opakovat již probrané metodické části práce. Pevná, logicky členěná osnova chrání každého autora či autorku před odbočováním od tématu a před zařazováním dalších otázek, které s prací přímo nesouvisí.

Má-li diplomant/ka vypracovanou osnovu, začne psát *koncept*. Není třeba začínat prvním bodem osnovy, ale úsekem (kapitolou), který je nejvíce pokryt materiálem a jeví se pro zpracování nejsnadnější. Zásadně se nedoporučuje začínat úvodem. Diplomant/ka se v těchto případech obvykle snaží dát do úvodu mnohé z toho, co o problému ví, nebo má tendenci psát obsáhlá zdůvodnění tématu. Tím hrozí, že se úvodní část stane velmi obsáhlá, příliš mnohomluvná a poruší se proporcionalita práce.

Úvod obvykle obsahuje krátké zdůvodnění volby tématu a velmi stručnou zmínku o obsahu jednotlivých kapitol nejvýše několika větami.

První kapitola bakalářské práce by měla obsahovat vymezení klíčových pojmů práce. K tomu účelu student/ka projde nejen příslušné slovníky, ale i názory stěžejních autorů, kteří se ve svých odborných publikacích zabývají obsahem či definicemi těchto pojmů.

Diplomová práce zpravidla již nezačíná výčtem základního pojmosloví jako u prací bakalářských, ale metodologickými východisky a ucelenou teorií zkoumané problematiky. Způsob práce s pojmy, koncepty, s metodologickým či kritickým materiálem je zpravidla odvozen od odborných znalostí autora/ky práce; vhodné je celkový koncept a jeho úpravy probrat s vedoucím práce. Pokud je některý základní pojem v práci autory rozdílně pojímaný nebo sporný, je třeba, aby autor(ka) práce na tuto okolnost upozornila a objasnila, jak příslušnému pojmu rozumí on(a), se kterým autorem se ztotožňuje nebo rozchází, případně si stanovil(a) vlastní obsah pojmu. V tom případě však musí počítat s tím, že u obhajoby bude muset své stanovisko zdůvodnit.

Do **hodnocení práce** se zahrnuje nejen schopnost volby aktuálního tématu, ale i autorská originalita, schopnost inovací, kreativita a kritická distance od zkoumaných problémů. Posuzována je i bezpečná znalost tematiky, orientace v kontextech zkoumané problematiky, jakož i schopnost celou zkoumanou problematiku srozumitelně, poutavě a čtivě zprostředkovat čtenáři práce.

Rozsah a předepsaná formální úprava práce

Práci je vhodné psát jednoduchým, výstižným slohem. Problémy je třeba formulovat jasně a přesně. Text je třeba členit do odstavců. Není vhodné nadbytečně používat cizí slova. Stěžejní pojmy tématu je vhodné průběžně definovat, novou nebo klíčovou terminologii v práci je vhodné zdůvodnit a vysvětlit.

Povolený objem přímých citací v bakalářské a diplomové práci

Bakalářská práce musí sestávat minimálně ze 40 a maximálně z 60 normostran (normostrana = 1800 znaků). Přílohy se stránkují a počítají zvlášť. Z tohoto celku musí tvořit původní text (tj. text bez přímých citací) minimálně 34 normostran, tj. 61 200 znaků.

Diplomová práce musí sestávat minimálně z 60 a maximálně z 90 normostran. Přílohy se stránkují a počítají zvlášť. Z tohoto celku musí tvořit původní text (tj. text bez přímých citací) minimálně 51 normostran, tj. 91 800 znaků.

Studenti a studentky jsou povinni v práci uvést celkový počet znaků textu, počet znaků původního textu a počet znaků přejatého textu (tj. přímých citací).

Znaky se započítávají **od prohlášení** (které by mělo být na str. 1 práce), přes anotaci/abstrakt, obsah a vlastní text **až po seznam literatury** (včetně). Přílohy se do celkového počtu znaků nezapočítávají.

Studijní programy na PVŠPS jsou akreditované v českém jazyce, proto je třeba u bakalářské nebo diplomové práce sepsané v některém jiném jazyce si předem vyžádat výjimku rektora. Protože všichni posluchači absolvovali maturitní zkoušku z češtiny, očekává se bezpečná znalost gramatiky českého jazyka. Při výskytu gramatických chyb v textu práce může být odmítnuta a vrácena k přepracování.

Struktura textu bakalářské a diplomové práce

Předepsaná úprava vyžaduje stanovený tisk na deskách práce, práce dále obsahuje tzv. **titulní list**, na němž je uveden název vysoké školy, dále pak název bakalářské nebo diplomové práce, jméno a příjmení autora, obor a forma studia (prezenční, kombinovaná), jméno vedoucího diplomové práce a rok podání (tato stránka nemá označenou paginaci). Následující (druhý) titulní list obsahuje tytéž údaje v anglickém překladu. Na dalším listě následuje čestné **prohlášení** o samostatném vypracování práce a o tom, že bakalářská/diplomová práce byla zpracována pouze a jen s využitím pramenů a literatury uvedené v seznamu; toto čestné prohlášení je potvrzené vlastnoručním podpisem autora. Na dalším listu lze uvést **poděkování** vedoucí či vedoucímu bakalářské či diplomové práce, konzultantkám a konzultantům, respondentům a institucím umožňujícím výzkumná šetření, přístup do archivů apod. *Poděkování vedoucímu práce lze uvést jen s jeho souhlasem*, čímž se zamezuje tomu, aby poděkování, které zůstane součástí archivovaných prací, bylo připsáno těm, s nimiž studující

vůbec nekonzultovali nebo konzultovali zcela nedostatečně či velmi nedbale. **Poděkování osobám z okruhu rodiny odborně na práci neangažovaných není vhodné**, protože nejde o veřejnou publikaci. Poděkování věnované osobám, které se podílely na zpracování textu či jeho korekturách může vést k odmítnutí a vrácení práce autorům, protože bakalářské a diplomové práce jsou samostatné a zákon nepřipouští žádné formy spoluautorství.

Anotace: stručný obsah/ výtah podstatných myšlenek práce - a to v maximálním rozsahu 300 – 600 znaků; anotace bude vložena za anglický titulní list uvnitř práce.

Na konci práce bude po seznamu literatury a přílohách uveden na zvláštním listu soupis **bibliografických údajů**, jejich přesná skladba je uvedena v příloze 01.

Práce se odevzdává v předepsané **svázané podobě** ve dvou výtiscích a v jedné elektronické verzi - nejlépe vypálené na CD disku (tento disk musí mít obsahovat v elektronické verzi stejné stránkování a grafickou úpravu jako odevzdaný papírový výtisk). Při vypalování na disk je vhodné označení souboru uvádět *bez diakritiky a bez mezer*, jinak je možné, že na některých počítačích nebude možné soubory na disku otevřít (označení při ukládání na disk může znít např.: DP_Novak_Uprchlicke_tabory). **Je nutné vypálit soubor na CD disk ve formátu .PDF (jediný dokument včetně příloh).**

Autoři bakalářské nebo diplomové práce jsou zodpovědní za chyby vzniklé přepisem; překlepy je nutné pečlivě opravit ve všech odevzdaných verzích (není vyloučeno, že posudek bude zpracován podle elektronické verze). Stává se, že v elektronické verzi schází titulní list práce nebo některé náležitosti, což se při hodnocení objeví v posudku jako chyba při zpracování textu.

Při závěrečných úpravách textu a opravách chyb se nedoporučuje provádět závěrečné opravy na obrazovce, ale je vhodné text vytisknout, opravit papírovou verzi - a opravy zanést do elektronické verze. Teprve poté je vhodné provést definitivní tisk textu, který autorka či autor nechají svázat.

Praktické pokyny k členění bakalářské/diplomové práce

Úvod má být vždy stručný. Má v něm být uvedena informace o zvolené struktuře práce, stručné zdůvodnění volby tématu práce, je také možno uvést přehled obsahu jednotlivých kapitol, případně informace o příslušné literatuře či informačních pramenech.

Jednotlivé kapitoly mají mít vhodné názvy. Lze je rozčlenit na podkapitoly; užít lze i jejich očíslování dle desetinného systému. Správné vnitřní třídění je součástí obsahu práce.

Pokud je použito číslování kapitol, tak se při číslování nadpisů kapitol práce za posledním číslem nedělá tečka, tedy ani za jediným číslem hlavní kapitoly (které je tím také poslední). Počet kapitol má být úměrný rozsahu práce. Obsah kapitol má odpovídat nadpisu a měl by vyčerpávajícím způsobem uchopit a popsat problém označený nadpisem. Pokud je nadpis encyklopedického rázu a obsah kapitoly je na stránku či dokonce na odstavec či větu, zdá se, že

autor či autorka nemají jasnou představu o tom, co to znamená uchopit a vyložit problém ohlášený v nadpisu kapitoly.

Závěr je celkové zakončení diplomové práce. Měl by obsahovat stručnou závěrečnou rekapitulaci postupu při zpracování práce, může obsahovat rekapitulaci dílčích výsledků či jejich zobecňující shrnutí, jasně okomentovat osvědčené postupy a souhrnné dosažené výsledky. Závěr má být zobecňující, uvádí v přehledu, o čem pojednává jak teoretický, tak praktický výzkum; může poukázat na možnost praktického využití získaných poznatků i na potřebu dalšího bádání v daném oboru. Do celkových závěrů práce se již zpravidla nevkládají literární odkazy a nezmiňují se nové teorie a poznatky, které nebyly v práci probrány.

Nadpisy kapitol a nadpisy podkapitol by měly být rozvrženy tak, aby se čtenář rychle a bezpečně orientoval v tom, co jsou názvy hlavních kapitol a co podkapitol. Smyslem tohoto rozlišení je celkový přehled o rozvržení práce, která ji činí dostupnou i těm členům komise, kteří práci nečetli. Doporučuje se také, aby každá úroveň (kapitoly, podkapitoly 1. řádu, podkapitoly 2. řádu) byla provedena jednotnou velikostí písma typickou pro příslušnou úroveň.

Na konec práce se vkládá abecedně řazený **seznam použitých pramenů a literatury** sestavený podle bibliografických pravidel. Malé soubory citované literatury často usvědčují autor/a,ku/ práce, že se neseznámil/a s řadou důležitých pramenů a literatury, týkající se zkoumané problematiky, či o ní má dosud velmi malý přehled, což může být vyjádřeno i v závěrečné klasifikaci. Citační index umožňuje uvádět i elektronické zdroje; i ty je však nutné uvádět podle státní normy pro citace.

Součástí diplomové práce je **obsah** (soupis kapitol a podkapitol) s uvedením příslušných stránek. Nejlépe je zařadit jej na začátek práce po čestném prohlášení a poděkování. Pro usnadnění práce doporučujeme diplomantům využívat funkce automaticky generovaného obsahu v MS-Word.

Do **příloh** je možné zařadit takový materiál, který je důležitý pro pochopení či dokreslení textu práce, ale jehož uvedení v textu by čtenáře rušilo. Jde např. o ukázky vlastních prací respondentů, o ukázky testovacích technik, o pomocné tabulky, dílčí grafy, ukázky zpracovaného materiálu a do této části práce lze zařadit i kazuistiky či ukázky jejich zpracování, texty použitých dotazníků, osnovy rozhovorů, fotografický materiál, dětské kresby, slohové úkoly, fotografie z terénu, fotokopie archiválií, ukázky textů vyhlášek, zákonů či informací z úředních věstníků. Veškeré přílohy je třeba opatřit komentářem, z něhož se čtenář dozví, proč byly jednotlivé přílohy do práce začleněny. Stránkování příloh nenavazuje na stránkování textu práce, začíná od začátku; přílohy nelze otiskovat bez stránkování. Přílohy je možno – na rozdíl od kapitol – číslovat římskými čísly.

Při závěrečných úpravách textu práce je vhodné se seznámit i s funkcí, která je na počítači označena symbolem ¶ - a s její pomocí upravit veškeré mezery v celém textu bakalářské či diplomové práce - a to včetně poznámek pod čarou.

Příprava a průběh obhajoby

Bakalářskou i diplomovou práci odevzdává autor/ka v posledním ročníku studia v termínech stanovených rektorem vysoké školy. Tyto termíny jsou zveřejněny na úřední desce, zpravidla se práce odevzdávají do 30.4., pokud student/ka obhajuje v jarním termínu, v případě podzimní obhajoby do 31.7.

Vypsání termínů pro odevzdání bakalářských a diplomových prací (vzhledem k posudkovému řízení a k potřebě veřejně vypsání termínů obhajoby těchto závěrečných prací) je nutno bezpodmínečně dodržet; *pozdější odevzdání bude vždy znamenat, že práce bude zařazena k obhajobě až v následujícím termínu*; závaznost termínů je dána vysokoškolským zákonem, který nařizuje zveřejnění prací v přesně stanovených termínech před zahájením státních zkoušek.

Odevzdanou závěrečnou (bakalářskou nebo diplomovou) práci posuzuje zpravidla její vedoucí a oponent jmenovaný PVŠPS. Posudky obdrží posluchač nejpozději 3 dny před konáním zkoušky, jejíž součástí je obhajoba závěrečné práce.

Obhajoba závěrečné práce je nedílnou částí státní závěrečné zkoušky, koná se před zkušební komisí a je veřejná. K obhajobě jsou zpravidla přizváni (i když jejich účast není povinná) vedoucí závěrečné práce a oponent. Na začátku obhajoby je uděleno vstupní slovo autorovi či autorce práce; smyslem tohoto vystoupení je informovat zkušební komisi o charakteristice zvoleného tématu závěrečné práce, seznámit komisi s důvody volby příslušného tématu, komentovat průběh práce a vyjádřit se k dosaženým výsledkům. Vstupní slovo má být stručné a výstižné.

Teprve v druhé části obhajoby a na vyzvání členů komise odpovídá studující na připomínky v posudcích a obhajuje svá stanoviska. V následující diskusi reaguje na otázky a připomínky členů komise i na dotazy ostatních přítomných; průběh rozpravy zpravidla řídí předseda komise.

Celkový výsledek obhajoby a tedy *výsledná klasifikace předložené bakalářské či diplomové* vzniká na základě předloženého textu a posudků a její součástí je i hodnocení výkonu studujícího v průběhu obhajoby; předmětem hodnocení je nejen vstupní řeč, ale i způsob, jakým se studující vypořádá s připomínkami v posudcích a s otázkami členů zkušební komise.

Obhajoba diplomové práce se klasifikuje známkami výborně - velmi dobře - dobře - neprospěl/-a. Diplomát/ka si musí být vědom/a toho, že komisi v žádném případě nezavazuje návrh klasifikace vedoucího práce nebo oponenta, které jsou uváděny v posudku. *Celková známka tedy není jen klasifikací textu, ale je výsledkem jak posudků, tak i celého průběhu ústní obhajoby*. Zkušební komise o klasifikaci rozhoduje v neveřejném jednání a bezprostředně s ní seznámí studující/ho.

Při obhajobě je vhodné mít sebou vlastní text práce. Studující mohou mít a používat poznámky jak k první části obhajoby (seznámení komise s tématem práce), tak k druhé části (odpovědi na připomínky a otázky v posudcích). Při obhajobě je možné použít i prezentaci prostřednictvím

power-pointu; tuto skutečnost je nutno uvést v přihlášce ke státní zkoušce, aby bylo možné včas připravit data-projektor.

Dobrou inspiraci, rozvinutou invenci a šťastnou ruku při psaní bakalářských a diplomových prací studujícím PVŠPS přejí jejich učitelé a vedení vysoké školy.